

**RADOVI FILOZOFSKOG FAKULTETA (HISTORIJA,
HISTORIJA UMJETNOSTI, ARHEOLOGIJA)¹**

**ANNUAL OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY (HISTORY,
HISTORY OF ART, ARCHEOLOGY)²**

Sažetak

*Tekst je prikaz časopisa **Radovi Filozofskog fakulteta (historija, historija umjetnosti, arheologija)**, knjiga XVI/2, objavljenog u Sarajevu 2012. godine.*

Ključne riječi: *Filozofski fakultet u Sarajevu, Iljas Hadžiibegović, nastava historije*

Summary

*This text contains a review of the journal **Annual of the Faculty of Philosophy (History, History of Art, Archeology)**, Vol. XVI/2, published in Sarajevo in 2012.*

Key words: *Faculty of Philosophy in Sarajevo, Iljas Hadžiibegović, the teaching of history*

Dinamična naučno-pedagoška aktivnost koja se u protekle dvije godine odvijala na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu krunisana je objavljivanjem novog broja stručnog časopisa – *Radovi*. Nastavljajući hvale vrijednu tradiciju poštovanja uspomene na nekadašnje profesore na Odsjeku, ovaj broj „Radova“ je posvećen nedavno preminulom prof. dr. Iljasu Hadžiibegoviću. Upravo izlaganja

---

¹ Tekst je prikaz novog broja časopisa „*Radovi Filozofskog fakulteta (historija, historija umjetnosti, arheologija)*“, knjiga XVI/2, Sarajevo 2012.

² This text contains a review of the journal *Annual of the Faculty of Philosophy (History, History of Art, Archeology)*, Vol. XVI/2, Sarajevo, 2012.

prezentirana na okruglom stolu *Iljas Hadžibegović – čovjek, naučnik, pedagog*, održanom 12. maja 2011. godine u suradnji sa Institutom za istoriju, zauzimaju prve stranice *Radova* (23–105). Od ukupno 15 objavljenih izlaganja, kojima su se nekadašnji suradnici, prijatelji i studenti iz Bosne i Hercegovine, ali i inostranstva, prisjetili lika i djela prof. Hadžibegovića, treba istaći *Bibliografiju prof. dr. Iljasa Hadžibegovića* (31–39), koju je sastavio doc. dr. Edin Radušić, te osvrt na profesorovu bogatu zaostavštinu, poklonjenu Bošnjačkom institutu u Sarajevu, *Nijemi svjedoci postojanja – privatna zbirka prof. dr. Iljasa Hadžibegovića* (75–80) autorice Hane Younis. Naročito emotivno bilo je prisjećanje na blisko prijateljstvo i suradnju sa rahmetli profesorom, *Kratak osvrt na višegodišnje druženje i naučnu saradnju sa rahmetli Iljasom Hadžibegovićem* (87–90) prof. dr. Ibrahima Karabegovića, posebno vrijedno jer predstavlja posljednji javni doprinos ovog velikog historičara, koji se svega tri mjeseca kasnije pridružio dragom prijatelju u legendi bosanskohercegovačke historiografije.

Kao najstarija instanca na polju podučavanja historije u Bosni i Hercegovini, Odsjek se morao osvrnuti i na sadašnje, veoma loše stanje na tom području u cijeloj državi. Tako je u malom amfiteatru Filozofskog fakulteta 14. maja 2011. godine održan okrugli sto *Nastava historije u školama u Bosni i Hercegovini*, na kome su učesnici uzeli predavači sa svih razina obrazovanja, iz svih područja Bosne i Hercegovine. U 12 objavljenih referata (109–180) prosvjetni radnici su izložili stanje u nastavi historije u svojim sredinama, koje je generalno ocijenjeno kao zabrinjavajuće, pogotovo u pogledu zastupljenosti brojem časova u nastavnim planovima i programima. Iz prezentiranih izlaganja i diskusije definirano je deset *Prijedloga za podizanje kvaliteta nastave historije u školama u Federaciji Bosne i Hercegovine* (177–180), koji su zatim upućeni odgovornim ustanovama i ministarstvima sa nadom za njihovo prihvatanje.

Drugi dio *Radova – članci i rasprave* posvećen je publikovanju naučnih radova profesora i asistenata Odsjeka te studenata i vanjskih saradnika. Srednjovjekovni period bosanskohercegovačke historije je zastupljen sa četiri pristupa. Radom *Iz historije odgoja i obrazovanja u Dubrovniku i dubrovačkom zaleđu (Učenje dobrih običaja, manira i pismenosti)* (185–193) prof. dr. Esad Kurtović na osnovu nekoliko ugovora iz serija *Diversa Cancellariae* i *Diversa Notariae* dubrovačkog arhiva analizira pojave da mladići i djevojke iz

dubrovačkog zaleća dolaze u Dubrovnik na služenje i izučavanje zanata u sklopu čega bivaju od gospodara podučeni dobrim manirima i lijepom ponašanju. Najvažnija posljedica takve prakse bila je da po povratku u svoj kraj ti mladići i djevojke sa sobom donose naučene vještine te tako doprinose širenju aspekata srednjovjekovne kulture, ali i progresu društva dubrovačkog zaleća. Marjan Drmač je preglednim radom *Veliki knez bosanski Radoje i dilema oko njegovog stećka* (195–209) na jednom mjestu okupio svu historiografsku građu o ovome velikom knezu, oko čijeg lika i djela postoji dosta neslaganja. Istaknuvši da su u pogledu njegove identifikacije moguće dvije opcije, tj. da se radi ili o ʒupanu i knezu Radoju Radosaliću ili o knezu Radoju Dragosaliću, autor se opredjeljuje za prvu varijantu, na osnovu natpisa na nadgrobnom stećku velikog kneza. Zijad Halilović iz Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine u pristupu *Nekropolama sa stećcima na lokalitetu Mramorje u zaseoku Raonići, Kaoštice, Višegrad* (211–227) obrađuje historijske podatke o širem području Kaoštice, iz koje je porijeklo vodila vlasteoska porodica Vladimirića-Radosalića, kneževa nišeg reda na dvoru Pavlovića, a zatim i stanje te prethodne radove na lokalitetu Mramorje. Do sada uglavnom nepoznate i jako zanimljive detalje o *Boravku bosanskog kralja Tvrtka II Tvrtkovića u Beču tokom 1435. godine* (229–245) prezentirao je mr. Emir O. Filipović. Iz niza izvora njemačke, austrijske i češke provenijencije autor slikovito prezentira ne samo jako izraženu mobilnost srednjovjekovnog vladara već i niz interesantnih i pikantnih podataka o dvorskoj kulturi srednjeg vijeka, polořaju i značaju Sigismunda Luksemburškog (a pored njega i Tvrtka II), jaćanju gradske aristokratije, što sve vodi jasnom zaključku o pripadnosti Bosne evropskom kulturno-civilizacijskom krugu. Bosanski kralj, pritisnut teškom situacijom u zemlji nastalom aktivnošću protukralja Radivoja i hercega Stjepana Vukčića, te sve osjetnijim prisustvom Osmanlija, okreće se ugarskom kralju i upućuje na dugo i avanturističko putovanje. U ovom radu iznesenim podacima, nepoznatim čak i biografu kralja Tvrtka II, Pavi ʒivkoviću, autor otvara jednu posve novu dimenziju u proućavanju našeg srednjovjekovlja, do sada skrivenu u izvorima centralnoevropskog porijekla.

U *Radovima* i nastavno osoblje Katedre za historiju umjetnosti je doprinijelo sa nekoliko ćlanaka. Tako je doc. dr. Mirza Hasan Ćeman sa dva pristupa o kulturnoj historiji Tešnja *O jednom mezaru u*

*Ferhad-begovoj džamiji u Tešnju (247–267) i Projekt zgrade „Muslimanske trgovačke i poljodjelske banke“ u Tešnju arhitekta Josipa Vancaša (333–356) pridonio istraživanju prošlosti ovog starog bosanskog grada, koji se prvi put spominje pred samu propast Bosanskog kraljevstva. U radu magistra Harisa Derviševića *Kaligrafija Gazi Husrev-begove džamije u Sarajevu (1885–2002)* (269–284) analiziran je projekat austrougarske vlasti 1884–1885. godine, kojim je obnovljena, u požaru iz 1879. godine oštećena, Gazi Husrev-begova džamija. Naročit akcenat stavljen je na rad hadži hafiza Husejina Rakim-efendije Islamovića, vjerovatno najznačajnijeg bosanskohercegovačkog *hattata* (kaligrafa) XIX stoljeća, kome su bili povjereni svi kaligrafski radovi, od kojih su do danas očuvana tek dva na portalu džamije. Pristupom doc. dr. Asje Mandić *Otto Wagner's Role as a Professor in the History of Modern Architecture* (301–331) razmatra se uloga Otta Wagnera (1841–1918) u razvoju moderne arhitekture. Autorica zaključuje da ovaj čuveni austrijski arhitekta u teoriji i praksi nije bio inovativniji od svojih prethodnika, već da je najveći utjecaj u razvoju arhitekture bio u njegovoj pedagoškoj praksi sa nizom generacija studenata.*

Noviju historiju Bosne i Hercegovine obrađuju tri rada. Aleksandar Šarac u radu *Bosna i Hercegovina u turističkim vodičima na njemačkom jeziku od 1878. do 1918. godine* (285–300) obrađuje podatke o turističkoj ponudi, smještaju, saobraćaju itd. u Bosni i Hercegovini u navedenom periodu, objavljene u turističkim vodičima njemačkog govornog područja. Dešavanja na IV sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije od 1. jula 1966. godine i posljednja smjena Aleksandra Rankovića predstavljaju jednu od najvećih tektonskih promjena u unutrašnjoj politici Socijalističke Jugoslavije. Odjeka tog događaja na mikronivou jednog bosanskog grada analizira Amir Duranović radom *Gračanica 1966. godine: odjeci IV sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije* (357–367). Na osnovu niza primjera stanovnika Gračanice autor uočava jasne političko-ekonomske probleme u društvu tog vremena, ali donosi i zanimljive stavove običnih ljudi o krupnim političkim dešavanjima. Upustivši se u proučavanje komplikovanih diplomatskih odnosa velikih sila tokom najtežih ratnih dešavanja u Bosni i Hercegovini, prof. dr. Zijad Šehić pristupom *Republika Bosna i Hercegovina i međunarodna diplomatija 1993. godine* (369–415) prolazi kroz niz diplomatskih sastanaka i mitinga kojima su velike zapadne sile naizgled pokušavale

zaustaviti rat u Bosni, a ustvari se borile za primat jednih nad drugima. Autor tako i ističe i razotkriva izvrtanja historije od vođa agresivne politike Srbije i Hrvatske, Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana, s ciljem osporavanja bilo kakve posebnosti bosanskohercegovačke države. Autor je još istaknuo i Vance – Owenov plan kao prekretnicu u međunarodnoj diplomatiji, od koje planovi o razgradnji Bosne i Hercegovine ustupaju mjesto očuvanju njene državnosti, ali ujedno i tačku od koje počinju da se zaoštavaju bošnjačko-hrvatski odnosi u državi.

U rubrici *Prikazi, recenzije i osvrti* (419–477) značajan doprinos je poklonjen analizi i promociji novijih historiografskih djela domaće i strane produkcije. U ukupno 19 objavljenih prikaza veliki prostor je dat i studentima naučnog smjera drugog ciklusa nastave Odsjeka za historiju. Ostale *Aktivnosti Odsjeka za historiju* prezentirane su u istoimenoj rubrici (479–515). Tu su objavljeni: fotogalerija sa obilježavanja 60. obljetnice Odsjeka za historiju 21. oktobra 2010.; izvještaj višeg asistenta mr. Emira O. Filipovića o radu *Društva za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije* za 2011. godinu; izvještaj asistenta Amira Duranovića o 12 predavanja organizovanih u sklopu aktivnosti *Dijaloga četvrtkom u devetnaest*; te izlaganja pročitana tokom promocije zbornika radova *Bosna i Hercegovina u okviru Austro-Ugarske 1878–1918*. U ovom posljednjem dijelu *Radova* objavljena su i sjećanja na trojicu velikih historičara koji su preminuli u proteklom periodu. Tako je posljednji pozdrav svom profesoru i mentoru, akademiku Simi Ćirkoviću, uputio prof. dr. Pejo Ćošković, na sličan način posljednju poštu prof. dr. Ibrahimu Karabegoviću je uputila mr. Amila Kasumović, a *In Memoriam* čuvenom medievlisti, prvom doktorantu iz historije na Univerzitetu u Sarajevu, Bogumilu Hrabaku, napisao je prof. dr. Esad Kurtović. Konačno, vrijedan dodatak u *Radovima* predstavlja i spisak diplomiranih studenata prvog (trogodišnjeg) i drugog (petogodišnjeg) ciklusa po bolonjskom sistemu školovanja na Odsjeku za historiju, Katedri za historiju umjetnosti i Katedri za arheologiju (2008–2011).

Raznovrsnost objavljenog materijala, kvalitet stručnih članaka i izvještaji sa mnogobrojnih aktivnosti garantuju da će ovaj najnoviji broj *Radova* Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu biti dobro primljen, kako kod studenata i šireg auditorija tako i kod naučne zajednice u Bosni i inostranstvu. Iz svih navedenih razloga apsolutno se

moraju izreći pohvale zaposlenima na Odsjeku, naročito Redakciji časopisa, što u ovim, za izdavaštvo naročito teškim vremenima, kada izdavanje stručnih časopisa čak i u očima akademske zajednice gubi svoju vrijednost, ipak uspijevaju da održe kontinuitet i ustraju u cilju promocije nauke u našem društvu. Ostaje samo da se nadamo da će i u budućnosti imati snage za slične poduhvate, ali i više razumijevanja od nadležnih organa vlasti.